

Elmondom, mit is gondolok

– David D’Arcy beszélget John Lydonnal

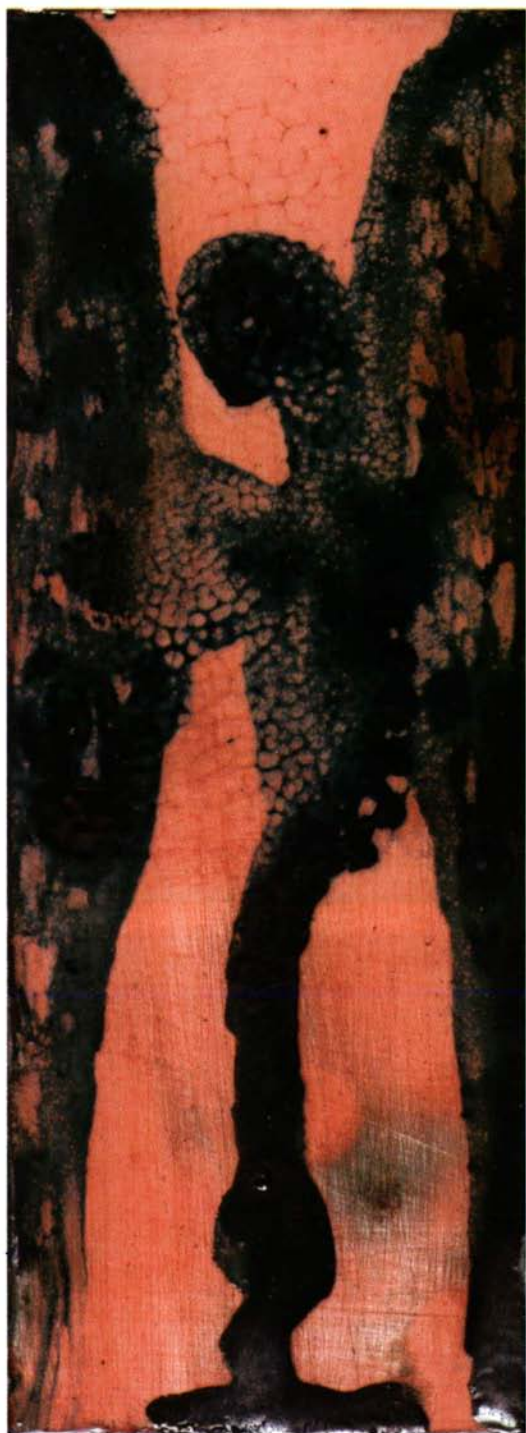
A Sex Pistols története immáron három évtizedes, és egy 40 alatti ember ma már egész könnyedén elsiklik Johnny Rotten vagy John Lydon nevei mellett, amik történetesen ugyanazt a személyt fedik. Nos, a mai fiatalok ismerik vagy sem, mégis, sokan közülük az ő nyomdokaiban járnak. A Sex Pistols kulcsszerepet játszott a populáris kultúra életében: a hangzás, az érzelmek nyersességének mintaadóit előadók tömegei próbálták meg lemásolni. Végignéztük, ahogy az utca fölment a színpadra, aztán visszament az utcára, hogy végül fogyasztói magatartássá váljon. Biztosítottuk, skótmintás szövet, iskolai egyenruhákat... pogó.

A Sex Pistols föltűnésekor a britek már legalább kétévente levezényeltek egy forradalmat a popzenében. Ha a korábbi forradalmak túlnőttek a zene keretein, elsősorban az attitűd és a stílus terén tették azt, mint pl. a Rolling Stones. A Sex Pistols esetében viszont nincs esély szándékaik megértésére anélkül, hogy kiderítenénk, honnan is jöttek. Ír ősökkel rendelkező munkásszülők kölykei estek neki a királyi háznak és a társadalomnak, ahol általános nézetté lett a földbe döngölt munkásról az a szabadpiaci kormányálláspont, hogy a túl magas állami fizetése a baja. Ne feledjük, ezeknek a srácoknak a szülei a sarki vegyesboltokat fosztogatták.

Úgy tűnt, az egész ország sztrájkol – nem volt, aki elvigye az utcákról a szemetet, a Sex Pistols pedig szemeteszsákokba, fekete kukabélészekbe öltözött, egyfajta kamu szexruházatba, amik gátlástalanul drága, eredeti verzióival éppen a mindig újdonságokban utazó kiskereskedő, Malcolm McLaren házalt Vivienne Westwood társaságában. Az akkori forrongó légkörben miért ne hordhatott volna pár fiatal szétszakadt, biztosítótűkkel megerősített rongyokat és felsőbb osztálybeli ruhautánszatokat, miközben bőségesen viszonozzák a közönség soraiból érkező köpéseket.

Az ember azt gondolta volna, egy társadalom tiszteletben álló vezetői elég okosak ahhoz, hogy ne rontsanak neki szónoklataikkal az ifjúságnak, mégis megtették. Mi ad jobb okot a fellépésre a hivatalos gyalázkodásnál? A banda keserősége egyfajta védjegyé nőtte ki magát, ami kellő lökést adott a kényelmes popkult fogyasztóknak ahhoz, hogy minden őket irritáló dolog heveny elutasításának okaként használják a punkot. Ezért aligha okolható a Sex Pistols, de a privilegizált helyzetben fölnövő kölykök számára a punk az újdonság erejével hatott, persze csak azután, hogy a királyságot sokkolták a „kis mocskos rohadékok” (Sid Vicious), amiké gyermekei váltak. „Úgy léptünk háborúba Anglia ellen, hogy szándékunkban állt volna,” mondta John Lydon. A szokottnál is tartózkodóbban fogalmazott? Akit jobban érdekel a kérdés, lapozza föl Lydon 1994-es önéletrajzát (Rotten: *No Irish, No Blacks, No Dogs*).

Nem jött el újra az ő idejük (legalábbis még nem), de az AngloMánia: Tradíció és transzgresszió a brit divat történetében kiállítás a Metropolitan Museum of Artban a

punk paradigmából is hozott példákat – egy skótmintás gyapjúsövet zakót kölcsönbe John Lydon ruhatárából, egy gentleman klub enteriőrjében elterpeszkedő Mohawk indián-frizurás próbababák, és egy hálósoba, ahol a csábító egy csontvázmintás ruhában (kigyószerű farokcsontja különös, falloszra emlékeztető farokként nyúlik hátra) tettestársa oldalán készül a gyilkosságra. Ahogy az lenni szokott, a kontinuitás inkább jellemző, mint az összeütközés – a modern ruhák nem adják föl britségüket.

Az ötvenedik évében járó Lydon (mostanában Los Angelesben éli az életét) most is lehenyerlő, született társalgó, és nézetei cseppet sem puhultak az évek alatt. Még május elején beszélgettünk az AngloMánia megnyitóján: bár a New York Times riportja igen elkésértette.

Esetleg hallhatnánk pár szót a sajtóval való viszonyodról.

Harminc évet lehúztam az iparban, és őszintén állíthatom, ugyanolyan katasztrofális az egész, mint volt. Nem értem, miért fizetnek embereknek azért, hogy leírják valami szemetet, és másodkézből szerzett pletykákról tudósítgatnak. Még ma is az egyik legszívósabb ellenségem a sajtó. Talán azt hiszik, az embereknek szükségük van mások ledorongolásának végighallgatására. A harag esetével állunk szemben. Könnyű rájönni, hogy az efféle ganajösszehordó újságírók ott sem voltak a helyszínen. Természetesen nem járkáltam föl-alá azt hajtogatva „Na de az új gatyám.” Nem állt szándékomban. Ami viszont igen, az a Sex Pistolsnak járó elismerés elfogadtatása, amiért olyan dalokat írtunk, amik megváltoztatták a brit társadalomtörténet menetét, és komoly témákkal hozakodtunk elő: nem véletlenül indult vizsgálat ellenünk hazaárulás ügyében, akár hallábüntetés terhe mellett. Egyfajta relevanciával bírt. Mindezt figyelmen kívül hagyni, és levinni arra a szintre, ahol valaki a székekről panaszkodik meg a pástétomról, ez valódi mellétrafálás. A New York Times esetében kijelenthető, a konformitás vs. anarchia témát adták napiparancsba.

A Sex Pistols elindulásakor hogyan festett mindez?

Elkeserítően, elkeserítően, elkeserítően. A parlament elé került az ügyünk. Nevetséges, a hazaárulás törvényi paragrafusaival jöttek, „azok a mocskos szájú bajkeverők”, és ezt hallani azóta is. Azt hittem, végre sikerült tisztáznom a dolgokat, vagy némelyiket. De nem, csak bosszút akarnak állni. Fogalmam sincs, kik ezek a felkapott valakik, ezek az újságírók, de mindenkibe belerúgnak abban a [NYT] cikkben [a megnyitóról]. Nincs kegyelem. És valami hátborzongató módon még élvezhető is – mit gondolnak ezek itt, tréfáztatnak egyet a városunkban? [Az AngloMánia jótékonyági gálájára utal.] Nos, megmondom, kik voltak ott. Fölajánlottak össze-vissza négymillió és párszáz ezer dollárt egy jó ügyért. Ez már nem rossz, ugye, nem hinném, hogy földbe kellene döngölni őket, bármit is csináltak ott vagy vettek föl.

Anno a Sex Pistols elleni vizsgálat során mindenki ellenetek foglalt állást, vagy csak a sajtó konzervatív része?

Mindenki. Mindenki. Mindenki.

Szóval bejöttek a klubokba táncolni, aztán megfordultak, és nektek rontottak?

Nem voltak klubok. Nekünk kellett megteremtenünk őket. Nem könnyű útra léptünk. Amerikában másképp állt a helyzet. New Yorkban működött a CBGB és más helyek, kész volt az intézményi háttér. A new yorki punk bandák többsége már bejárt utakon indult el. Mi valahonnan a hiperúrtérből jöttünk, a semmiből, a bérlakásokból, az alvégi szegény környékről. Próbáltak analógiákat keresni, főleg a rap esetét vizsgálták, de szerintem sántít a dolog. A rap szerintem elszakadt önmaga lényegétől. Afrika Bambaataa az oldalvonalra szorult, és jött a gengszter nonszensz, mindent elsöprően, de természeténél fogva agresszív és kegyetlen. Mi nem erről szoltunk. A problémákat telibe trafáltuk, és próbáltunk megoldásokat kínálni.

A "God Save the Queen" nem csupán vinnyogó kesergés, a Sex Pistols történet kontextusában pedig ("pretty vacant" sem kedves nem vagyok, sem üres) az ironia kerül középpontba. Ez helyes, ez helytelen. Mint például a "Bodies" – abortuszpárti vagyok vagy nem? Az egész istenverte témát a lehető legőszintébb módon bocsátottam vitára, mindig is ezt csináltam. "Death Disco", a Public Image Ltd. szám miről is szól? Anyám haláláról. Megkért, írjak neki egy számot, és meg is tettem. Ez számomra egyfajta valóság. A szögletes válaszok, igazuk van, nincs igazuk, nem valós. Úgy érzem, a bölcsesség végső foka a nemtudás fölismerése. Az igazi bölcsességé. A világ tébolyult hely, dugig van hazug emberekkel. Képtelenség belenyugodni, de tovább kell lépni. Én nem Utópiában élek. Nem akkora képtelenség. Említettem a rapet. Az elején az állami bércaszárnyák környékén gyülekeztek. Nem sokkal később megjelentek a középosztály fiai.

Odaugrottak. Hasonló folyamat zajlott le a punkban. Akadnak hasonlóságok. Én egyébként éppen New Yorkban voltam, amikor a rap útjára indult.

Mit gondoltál róla?

Jónak tűnt. Nem tudtuk, hogy ez a rap. Punk-valaminek hittük. Az elnevezés később jött. És a címkefölragasztás pillanatában már ott is termett egy rakás seggarcú, pénzfölmáró és hatásgyáros. Bambaataa-val készítettünk egy lemezt, még az elején, a rap név még nem létezett. Inkább hip-hopnak mondták. Érdekes keverék állt össze, némi Kraftwerk, heavy metal és Parliament. Nem fekete és fehér. Összegyűrtük. Az egyetlen fekete dolog maga a bakelitlemezt volt. A zenét is valahogy így ítélték meg. New York ugyanis akkoriban nem szakadt gettókra, mint manapság. A rap leszűkül, fekete felségterület, Eminem bedobása csupán jelképes gesztus.

A punkon belül akadtak fekete srácok?

Persze, de nem tűnt föl. Keveredtek a dolgok.

A feketék különállása megmutatkozott valamiben?

Nem igazán. Anglia egyfajta olvasztótégelynek bizonyult. A nyomortanyákon nem számított, együtt voltunk. A Finsbury Parkra és környékére pedig, ahonnan elindultam, ez mindig is igaz volt.

Természetesen akadtak pénzes fiatalok bőven. Fiúk és lányok vegyesen. Aztán a névmeg a címmániások, és már árad is szét a méreg. És a következő pillanatban az összes Vivienne Westwood ezen a világon magának követeli, vagy magának próbálja követelni a maga agyafúrt módján a teremtés pillanatát. Mint a ki is írta ezt a dalt esetében, ugye? A póló, amit éppen fölvettem, lófaszt se számított. Semmit. Soha nem osztott, nem szorzott. Soha nem is fog. Nem jelent semmit. Mi a tartalma, mi viszi előre?

És most ez a kiállítás a Metropolitanben – világhossá teszi, hogy egy befejezetlen folyamat részei vagyunk. Az amerikai értékrend szerint valószínűleg mindannyian megvesztünk. Ezért pattantak föl annyian a Mayflower fedélzetére, le akartak lépni. Viszont a téboly, a humor és a komédia egy szempontból rettentő érdekes. Megoldhatod velük a világ számos baját. Amennyiben nem veszed önmagad olyan borzasztó komolyan, a külvilág fenyegetése már nem is olyan hervasztó hatású. Szóval írjanak csak, ami jól esik. Tegyük csak, végül is semmiféle szívességet nem tesznek nekünk azon kívül, hogy elszarják a saját életüket. A mondanivalódnak metsző élt adni igazán nehéz. Tényleg az. Jókora adagnyi energia szükségesetük hozzá. És mindig is tudtam, bárki próbált sértegetni, az nekem öröm, mert lefekvéskor én járok a fejében, és lassan megölöm őket, még a kisujjamat sem kell fölemelnem.

Egy idő után elkezdtek utánozni, mikor is kezdődött?

Oh, az első napon, haver, amikor megszületsz. De főleg a punk időszakától kezdve. Nem volt ez mozgalom. Én sosem úgy tekintettem rá. Nem lengette senki a zászlót, hogy nyomás utánam. Ami engem illet, én az egyén elkötelezettje vagyok. A Sex Pistols mint együttes – néha süttött belőlünk az egymás iránti gyűlölet, szinte elmentünk egymás mellett. De éppen a különböző jellemek közötti vetélkedés emelte meg a dalaink színvonalát. Ha beállunk egy dogma mögé, beszippant bennünket a rendszer, a punk ezzel akart szembe fordulni. Sikertelenül. Nagyon gyorsan uniformizálódott. És meg kell mondanom, hogy Vivienne Westwood földobta az egészet az elején. Engem nem igazán állhatott, de jól elszórakoztatott, szerettem bejárógatni hozzá megvenni a ruháit. Nem volt más választás. Semmi szabadon elvihető cucc.

Nem kaptatok ajándékba semmit?

Soha semmit. Inkább belehal, de ingyen nem, semmit. Így mentek a dolgok. Az sehol sem számított, hogy a férje a menedzser. Szóval amit mi hordtunk, sokmindenből állt össze. Nem az ő boltja állt a középpontban. A történelemkönyvekbe így került be, de nem fedi a teljes igazságot. Ugyanis nem volt rá pénzünk. Engem csak azért vettek észre még a Pistols előtt, hogy Vivienne és Malcolm boltjába járok, mert egy "I Hate Pink Floyd" föliratú pólóban léptem be. Ami egy elterjedt Pink Floyd póló volt. Én csak odafirkantottam a tetejére, hogy "I Hate". És ha ez vezetett a hírhedséghez, nos, igen élvezetes fordulat. Az egész már rég beindult, jóval előttük. Akkoriban... tulajdonképpen perverz szexruházatot árultak. Gumit. Hónapokig melóztam egy építkezésen, hogy összekaparjam a rávalót. Egy gumigarbóra vágytam. Megvettem végül. Valamelyik első föllépésünkön föl is vettem, de rögvést össze is zuhantam, kiszáradtam. Olyan tizenöt perces jelenés lehetett, de én négyig se bírtam. Igen szigorú ruhadarab volt.

Az agyament, tébolyult, önkínzó ruhaneműk ötlete valahogy földobta a közhangulatot. Én is ezen az oldalon álltam, támogattam őket ebben az irányultságban. Talán túl messzire mentek. Vivienne nagyon föltört. Dúsgazdag, fáradt öreg nőket szolgál ki, és ez igazán szomorú. Viszont legalább őszinte önmagához.

A biztosítótűk ötlete kinek az agyából pattant ki?

Egyszerű, nem tudtam varrni. Egyfajta gyakorlatias magatartás. Ha az egyetlen zubbonyod gallérja kezdi bemondani az unalmast, valamit tenni kell. És a gatyámat sem fogom beadni a szabóhoz. Ott vannak a biztosítótűk. Amúgy is tetszett. Minek a céccó? Ki dönti el, mit vegyek föl és mit ne? Amiben kényelmesen elvagyok. Istenem – hát megszülettem, vagy nem? Vajon mibe csomagolt anyám meg apám? Biztosítótűvel összefogott pelenkába. Szóval aligha én találtam föl az egész nyavalyát, de így teltek életem első napjai.

2006. július 4.
(vége az első résznek)

Domokos Tamás fordítása